

Vjekoslava Hrastović
Nada Marguš • Zrinka Jurčević

Naš hrvatski

6

**RADNA BILJEŽNICA
HRVATSKOGA JEZIKA**
za darovite učenike
u šestome razredu
osnovne škole

školska knjiga

Počeci hrvatske pismenosti

1. ĆIRILICA JE PISMO KOJE SE MOŽE UČITI RAZLIČITIM **METODAMA**. ZA PJESME DAVORIJE **KAŽU** DA SU IME DOBILE PO SLAVENSKOM BOGU RATA DAVORU. JESENJA VEČER BUDI ČEŽNJU. KAD JE POGLEDAŠ, REĆI ĆEŠ JOJ... **KO SINJE** MORE SU TI OČI.

2. a) *O blažena! O prislavna! O presvitla! Svarhu vsih blaženih / Bogom živim uzvišena! Vsimi Božjimi dari urešena!* – ŠIBENSKA MOLITVA

b) *Vita, vita! / štampa naša gori gre!* – MISAL KNEZA NOVAKA

c) *OPAT' DRŽIHA PISAH SE O LEDINE JUŽE / DA Z'V'NIM(I)R KRAL' HR'VAT'SKI V'* – BAŠĆANSKA PLOČA

3. a) klesanje – Povaljski prag, b) rukopisno pisanje – Poljički statut, c) tiskanje – Tabla za dicu

4. Valunska ploča – jedina je dvopismena i dvojezična.

5. a) obla, b) uglata, c) kurzivna

6. Povaljski prag **klesan** je ćirilicom. Glagoljica je dobila ime prema glagolu glagolati što znači **govoriti**. Za predložak Prvotiska uzeta su glagoljska slova iz **Misala kneza Novaka**. Red i zakon sestara **dominikanki** najstariji je latinični zapis na hrvatskome jeziku. Senjski misal **jest** inkunabula jer je tiskan 1494. Lekcionar Bernardina Splićanina najstarija je **latinična** inkunabula.

7. Ljubav, ako je obostrana i stvarna, odolijeva i vremenu i čovjeku.

8. a. Kosinj, netočno je da se sa sigurnošću tvrdi da je to mjesto Prvotiska jer nije potvrđeno.

b. Senj, netočno je da je djelovala do 1994. Djelovala je do 1508.

c. Rijeka, netočno je da je Misal hruacki inkunabula jer je tiskan 1531., a inkunabule su knjige koje su tiskane do 1501. godine.

9.

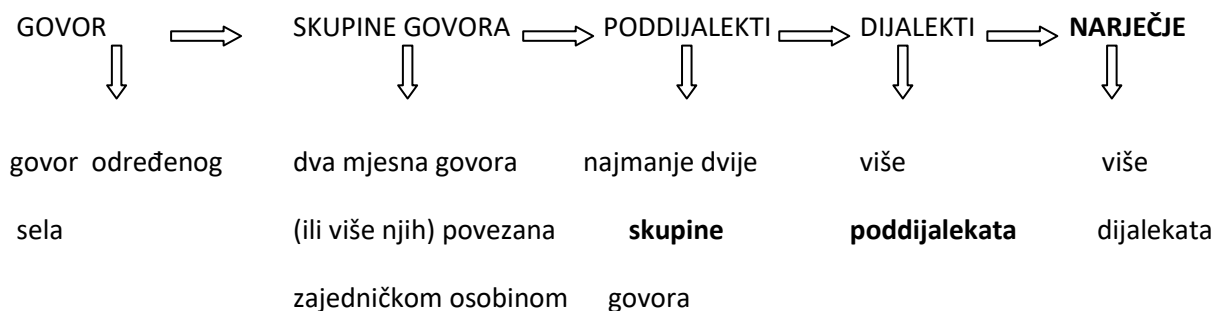
$$? \cdot 8 \cdot + \cdot 100 \cdot = \cdot 7 \cdot \quad (5 \times 4) + (100 : 2) = 20 + 50 = 70$$

10. Individualan odgovor učenika.

Hrvatska narječja i govori

1.

MJESNI

2. Nekoliko poddijalekata tvori dijalekt, a nekoliko dijalekata čini narječja.

3. Štokavsko narječje: Slavonija, Posavina, Baranja, Dubrovnik

Kajkavsko narječje: Međimurje, Podravina, Gorski kotar

Čakavsko narječje: Istra, Dalmacija, Gorski kotar, Hrvatsko primorje

4. štokavsko narječje: peškir, snaša

čakavsko narječje: balun, portun

kajkavsko narječje: oblok, pajdaš

5. germanizmi: frajla, hiža,

mađarizmi: pajdaš, fela

turcizmi: avlija, ćuprija

talijanizmi: kantun, libar

6. a) ikavski govor, b) jekavski govor, c) ekavski govor

7. *ljubit – ljubiti, najteže – najteže, željim – želim, prepiso – prepisao, ni – nije, volji – voli, ozbiljaški – obiljno, pred menom – preda mnom, ko – kao*

8. odraz glasa jata: nediljni – nedjeljni, did – djed, nediljom – nedjeljom, uvik – uvijek, mliko – mlijeko, tisto, nedilja, pitla, bili, podilji

glasovi:

glas h prelazi u glas v: zakuvljuje, kuvačom, kuva, zakuvano

gubi se samoglasnik na kraju riječi: odma – odmah

glasovna promjena: jotacija – ođe,

oblici riječi(infinitiv bez završnoga –i): bit

turcizam: pendžer

germanizmi: firangle, šporet, friške, supe, rajlika, vangla

9. upitno-odnosna zamjenica: ča

odraz glasa jata: poleteli, beli

glasovi (cr postaje čr): črni, črljeni

glas s postaje z: z – s

glas m na kraju riječi prelazi u n: san – sam

gubljenje otvornika a: ko – kao

glasovne promjene:

krajnje -l u slogu ne prelazi u -o: pal – pao, otkotrljal – otkotrljao,

oblici riječi: prijedlog k – pul

talijanizmi: nona, homo, jaketa, škatula

10. upitno-odnosna zamjenica: kaj

odraz glasa jata: pripovedaš, popevkice

glasovi č i ć: obečala

prijedlog u: v (školu)

futur drugi: buš postala, buš išla, buš napisala, bum branila i nahranila

umanjenice: Kečkica, bogica, popevkice

stare hrvatske riječi: nigdar, nimi

11. Individualan odgovor učenika.

Osobne zamjenice

1. govorna: mi, nas; sugovorna: ti; negovorna: nj, ju, je

2. a) mi, b) joj, c) ga, d) mu, e) ih, f) vam

3. On mu je zahvalio na tome što ih je donio za koncert.

4. a) ju, b) je, c) ju

5. b)

6. povratna zamjenica, pomoćni glagol biti

pomoćni glagol biti, zamjenica

7. kroza nju – prijedlog s naveskom dolazi uz nenaglašene oblike zamjenica

8. Luka i Lovro se igraju. Marta se natječe u stolnom tenisu.

Česticu se ne možemo zamijeniti naglašenim oblikom.

9. Najprije se naljutio jer je Šime, zapravo, odbio novac – napisao je zahvaljujem ti se, a trebao je napisati **zahvaljujem ti**. Zatim mu nije bilo svejedno jer je njegov nećak dva puta pogrešno upotrijebio glagol brinuti – trebao je napisati **brinuti se**. Na kraju je u zadnjoj rečenici nepotrebno dodao povratnu zamjenicu si – trebao je napisati **popij čaj**.

10. Zamjenica Ti napisana je velikim početnim slovom iz poštovanja.

11. b), c)

12. Individualni odgovori učenika.

Posvojne zamjenice

1. a) Ključevi ne pripadaju Marku, nego nekom drugom.

b) Ključevi su Markovi.

2. Njezin mi se novi bicikl jako svidio.

osoba: ženska

rod i broj: muški, jednina

Njegova me humorističnost zabavljala.

osoba: muška

rod i broj: ženski, jednina

3. a) rečenica sa zamjenicom njezin u nekom obliku

b) rečenica sa zamjenicom tvogega

c) rečenica sa zamjenicom mom

4. Individualni odgovori učenika.

5. njegovu, njezinom/njezinim, njegova, njihovu, njegov, njezinu, njihova, njezin

6. Igram se sa svojim bratom u parku. Dođi i ti sa svojim bratom. On se igra s njezinom sestrom. Pozvat ćemo svoje prijatelje na igru.

7. Nedostajala je Josipova lopta jer je Josip donio njegovu, tj. Marijevu loptu, a ne svoju.

8. a) *Više nije Meghan nego Njezino Visočanstvo*

b) Posvojne zamjenice uz riječi iz počasti pišu se velikim početnim slovom.

9. Veselim se svojem rođendanu!

Veselim se svomu rođendanu!

Veselim se svom rođendanu!

10. Individualni odgovori učenika.

Upitne zamjenice

1. Tko je vidio čovječuljka? Što je Vesna vidjela? Koliko je visok čovječuljak? Kakvo je odijelo? Čime je stisnuto? Kakve su oči? Prema kome je zakoraknuo? Čije je rame napustila?

2. a) Tko – N, b) kim(e) – I, c) Kome – D, d) koga – G, e) Kakav – N, f) čijoj – L

3. a) koji, b) kakav, c) kolik, d) što, e) tko, f) čiji

4. b), d)

5. Imeničke: tko, kome, čemu

Pridjevske: čijem, kojim, kakvu

Imeničke upitne zamjenice zamjenjuju imenicu ili osobnu zamjenicu u odgovoru, pridjevske zamjenjuju pridjev, broj ili zamjenicu.

6. a), c)

7. a), d)

8. a) Koji je pretvarač trebao Eko?, b) Kakav je cvijet djevojčica Doli nosila na glavi?, c) Na koji se kesten Vesna popela?

9. Osobne zamjenice: ga – A, ga – A, ga – A, mu – D, ti – N

Posvojne zamjenice: tvoj – N, njegovu – A, njegova – N, mog – A

Povratne zamjenice: se – A, se – A, se – A, se – A

Povratno-posvojne zamjenice: svoju – A, svoju – A

Pokazne zamjenice: to – N, ovaj – N, taj – N, tom – L, taj – N

Upitne zamjenice: Što, što – N, tko – N, tko – N, što – N

10. Individualan odgovor učenika.

Pokazne zamjenice

1. ovakav, takva, onoj, onoga, ovakva, toliko

2. a) Upućuju na govornu osobu: ovoliko, ovo, ovaj

b) Upućuju na sugovornu osobu: takav, tome, takvi

c) Upućuju na negovornu osobu: one

3. Te informacije uopće te ne zanimaju. Govorilo se o vožnji autobusom, vlakom te brodom. Tu sam već bio s roditeljima, dakle tu ću ekskurziju preskočiti.

4. Riječ ovoliko u 1. rečenici stoji uz glagol i ona je prilog, a u 2. rečenici stoji uz imenicu i ona je pokazna zamjenica.

5. onakvog/onakva, takvim, ovakvim, nepostojano a

6. Individualni odgovori učenika.

7. ekojabuke, najkrupnije, maminoj

8. ove, one

9. Individualni odgovori učenika.

10. Individualni odgovori učenika.

Brojevi

1. a) bodova, b) boda, c) centimetra, d) stupnjeva

2. a) šezdeset, b) šestoti, c) milijuntom, d) dvjema, trima

3. a) stotinu, b) trojici, c) trojicom, d) šestero

4. c)

a) Mirko i Ivo su rekli: „Nas dvojica nismo stigli na vrijeme.”

b) Vas dvije dođite na vrijeme.

d) Njih dvojica (Ivo i Petar) idu po Bornu.

5. dvoje, dvojicom, četvero, osmero, dvoma, četverim, dvoma

6. Brojevne imenice: tisuću, dvoje, petero

Brojevni pridjevi: dvojim, troje

Brojevni prilog: desetak

7. b), d)

Jedanput ćemo uspjeti.

Doći će za tri-četiri dana.

8. b), e)

9. deset

10. a) Na sastanak je došlo 30-ak roditelja.

b) Broj deset piše se rimskom brojkom X.

c) Brojka C. je redni broj napisan rimskom brojkom.

11. MCMLXIX – 1969. tisuću devetsto šezdeset (i) deveta

MDCIV – 1604. tisuću šesto (i) četvrta

Glagoli po vidu

1. Individualni odgovori učenika.
2. Individualni odgovori učenika.
3. a) svršeni, odrastati; b) svršeni, označivati; c) nesvršeni, pohvaliti, pokvariti, potužiti, poružiti; d) nesvršeni, odljuljati; e) svršeni, dolaziti, sretati
4. prijeći, zamijeniti, zamjenjivati, pobjeđivao, pobijediti, dodjeljivati, predosjećam, zasjesti, zamjeriti
5. čeka – trajni, ubacujemo – učestali, stoji – trajni, zastajkujemo – učestali, dijele – trajni, zivkamo – učestali, provjeravamo – trajni
6. Individualni odgovori učenika.
7. prenositi, donositi, unositi, nudila
8. a) Otrčao/istrčao je najbrže što je mogao.
b) Trube su odsvirale u znak pobjede.
c) Otplesao je pobjednički ples na cilju.
9. je – nesvršeni, telefonira – nesvršeni, objeđujemo – svršeni, organizirati – nesvršeni, čujemo – nesvršeni, vidi – svršeni
10. Individualni odgovori učenika.

Glagolski pridjevi i glagolska imenica

1. a) aktiv, b) pasiv, c) pasiv, d) aktiv, e) pasiv
2. Treba prekriti: a) zelenila, b) zelenjeli, c) poplavila, d) žutjela, e) zacrnilo
3. Treba podcrtati: išaranim, sjekao, vraćao, nagrizen, provirilo, pozlatilo, polegla, obrubljena, tamnjele
– gl. pridjev u ulozi pridjeva i glagoli od kojih su nastali: išaranim (išarati), nagrizen (nagristi), obrubljena (obrubiti)
4. Individualan odgovor učenika: kuhao/kuhan.
5. a) promjena -je u i ispred o, b) vokalizacija, c) palatalizacija, d) jotacija, e) jotacija
6. a) grmjela jer u ž. r. ne dolazi do promjene -je- u -i-, d) samljeo jer u m. r. jd. treba doći do promjene -je- u -i-.
7. b)

8. d)

9. a) čeznuća – D. Cesarić, b) obećanja – T. Ujević, c) čekanje – M. Krleža, d) pitanja, svitanje – D. Rundek

10. plovidbu, krunidbu, divljenje, ganuće, gozba, čišćenje

11. Individualan odgovor učenika.

Aorist i imperfekt

Rješenja:

1.

		1. N	A	Đ	E					
2. R	E	K	O	H						
	3. S	T	R	I	Ž	E				
	4. U	P	I	T	A	Š	E			
		5. I	S	P	E	K	O	S	T	E
		6. S	T	I	G	O	S	M	O	

2. a) htjede, b) htjedoše, c) htjedoste

3. a) izvadi, b) ču, c) iziđe, d) vidješe

4. a) dignu, b) krenu, c) biste, d) bi

5. Došao sam, vidio sam, pobijedio sam.

Gaj Julije Cezar brzo je pobijedio kralja Farnaka II. Aoristom je izrečena brza i dinamična radnja.

6.

		1. B	I	J	A	H				
	2. U	Z	M	I	C	A	H	U		
			3. P	E	C	I	J	A	H	U
		4. L	E	Ž	A	S	M	O		

Kad je ugledao svojega sina, Palunko se iznenadio.

Kad je bio/bijaše ugledao svojega sina, Palunko se iznenadio.

4. a) istovremenost, b) prijevremenost, c) istovremenost, d) prijevremenost

5. a) perfekt; bijaše tražio, bio je tražio

b) aorist; bijahu se prikupili, bili su se prikupili

c) imperfekt; bijaše se smijalo, bilo se smijalo

d) aorist; bijasmo zapjenile, bile smo zapjenile / bili smo zapjenili

6.

perfekt (3)	aorist (6)	imperfekt (1)	pluskvamperfekt (4)
je učinio je izrekao spustio je	doplovi dignu šiknuše okupiše uhvatiše zavrtješe	govoriše	bijaše naučila bijaše se učinio je bio utegnuo i zaokružio

7. Individualan odgovor učenika.

8.

1.

2.

Mjesec se bijaše pojavio kad je Palunko zaplovio.

2.

1.

Mjesec se pojavio kad je Palunko zaplovio.

Ako zamijenimo pluskvamperfekt perfektom, promijenit će se redoslijed radnja. U prvoj se rečenici najprije pojavio mjesec pa je Palunko zaplovio, a u drugoj rečenici Palunko je zaplovio pa se mjesec pojavio.

9. bijahu, bjehu, bile su / bijaše, bješe, bio

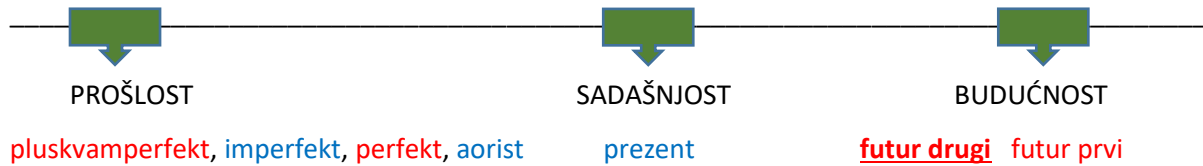
10. Djevojka je čekala Palunka jer je ona prva došla do kuće. Glagol bijaše došla je u pluskvamperfektu pa označava radnju koja se u prošlosti prva dogodila.

11. bijah pročitao

Pluskvamperfekt se često zamjenjuje perfektom.

Futur drugi

1.

2. a) ću nazvati – budem završila ; b) budu gorjeli, dizat će se; c) budemo imali, pročitat ćemo
3. c) Pripada razgovornom jeziku jer futur drugi ne dolazi u rečenicama s jednim glagolom u hrvatskome standardnom jeziku.
4. Joža je u svojem odgovoru upotrijebio futur prvi koji nije osobitost kajkavskoga narječja. Trebao bi reći: *Rekel bom ti. / Budem ti rekao.*
5. Neću napraviti tortu ako ne budeš donijela čokoladu. Ako ne budete bili dobri, nećemo gledati film.
6. a) budeš samlio, b) budem doživio, c) budeš poželio, d) bude zavolio
7. a) pogriješiš, b) nacrtā, c) ode
8. a) budem ljubila, nesvršeni, istovremenost; b) budemo završili, svršeni, prijevremenost; c) budu bojili, nesvršeni, istovremenost; d) bude padala, nesvršeni, prijevremenost
9. Individualan odgovor učenika. (npr. Kako budeš učio, tako ćeš i znati. Ako budeš dobro radio, dobro ću ti platiti. Posjetit ću te kad budem došla.)
10. Javit ću se navečer ako bude internetske veze. Budemo li takvi, živjet ćemo mirno u Norveškoj.
11. Individualan odgovor učenika.

Glagolski načini – kondicional i imperativ

1. Individualni odgovori učenika.
2. ispecite, sibilarizacija; mašimo, jotacija; neka povuče, palatalizacija
3. Individualni odgovori učenika.
4. piši – poslovični imperativ, pjevaj, raduj se – pripovjedni imperativ
5. htjedni, budi, htjednimo, budite
6. a) imperativ, 2. os. mn.; prezent, 2. os. mn
b) prezent, 1. os. mn.; imperativ, 1. os. mn.
c) imperativ, 2. os. mn.; prezent, 2. os. mn.
7. Kad bismo imali vremenski stroj, mogli bismo otputovati kamo bismo željeli. Jakov bi otputovao u prošlost istraživati drevne civilizacije. S njim bi htio poći i Sven. Martina i Maja strojem bi odlazile na godišnji odmor, ali još ne bi znale na koji planet. A ja – ja bih ostao vjeran sadašnjosti i našem Jadranu.

8. bismo imali – bili bismo imali, mogli bismo – bili bismo mogli, bismo željeli – bili bismo željeli, bi oputovao – bio bi oputovao, bi htio – bio bi htio, bi odlazile – bile bi odlazile, bi znale – bi bile znale, bih ostao – bio bih ostao

9. Ja bih rado postao programer videoigara. Tako bih radio ono što volim i ono što vole moji prijatelji. Luka bi želio raditi na dizajnu videoigara. Zajedno bismo mogli osmisliti neku novu, uzbudljivu igru. Moj mi je susjed rekao kako bi želio igrati neku igru u kojoj bi spašavao planet. Kakvu biste igru vi željeli?

10. Individualni odgovori učenika.

Veliko početno slovo

Rješenja:

1. - jednorječna: Zagorje, Podravina, Slavonija, Baranja, Posavina, Lika, Zagora
- višerječna: Hrvatsko zagorje, Bosanska Posavina, Dalmatinska zagora, Hrvatsko primorje, Sjeverno hrvatsko primorje, Rijeka dubrovačka
- opće značenje: hrvatsko primorje, dubrovački kraj
2. Ulazeći u Donji Miholjac sa zapada, prema središtu mjesta dolazi se **Ulicom** Augusta Harambašića. Nakon kružnog toka slijedi **Trg** Ante Starčevića. Taj je **trg** nekada nosio ime **Trg** slobode. U samom središtu nalaze se tri parka, a srednji po veličini nosi naziv **Park** Matice hrvatske. Kao i u drugim mjestima **miholjačke** ulice nose nazive poznatih osoba hrvatske povijesti. Zanimljivo je da u Osijeku u četvrti **Jug** II postoji **Miholjačka** ulica. Možda bi se Donjomiholjčani trebali odužiti Osijeku tako da jednu **ulicu** nazovu Osječka **ulica**, zar ne?
3. a) gornja Posavina, b) istočna Europa, c) sjeverna Istra i srednja Dalmacija
4. a) Stari Grad, Stari grad, stari grad; b) industrijskoj četvrti, Industrijskom četvrti; c) Malom Parizu, Plavom polju; d) Crnici, crnici
5. a)
6. Individualan odgovor učenika.
7. Individualan odgovor učenika.
8. Britanca (drugi primjer), Tkalče – Zagreb; Riva (prvi primjer) – Split; Starom sokaku – Donji Miholjac
9. Južno hrvatsko primorje zemljopisno je ime za točno određenu regiju – Dalmaciju. U primjeru južni Jadran pridjev južni označava zemljopisni položaj.
10. park-šuma Maksimir, ulici Pod zidom, parku Ribnjak, pograničnim područjem
11. Individualan odgovor učenika.

Rečenični i pravopisni znakovi

Rješenja:

1. a) Točku sa zarezom pišemo između rečenica koje nisu povezane veznicima.

b) : Dvotočku pišemo ispred nabiranja.

c) () U zagradama se piše dio rečenice koji služi kao objašnjenje.

d) () U zagradama se pišu didaskalije.

: Dvotočka se piše ispred navoda u upravnome govoru.

e) ... Trotočka se piše za označivanje prekida govora.

2. *A miš bi bio skočio*

i miš bi bio strugnuo

da nije suze točio;

ovako, sav se ugnuo

i posve se ukočio.

3. b)

4. a) Spoji tijelo rakete s lansirnim postoljem (čvrsto spoji tijelo rakete s epruvetom).

b) U starim požutjelim listinama piše da će se Omišani „odsad okaniti gusarske silovitosti i prihvatiti mir”.

c) Milivoj Matošec (1929. – 1982.) napisao je roman Strah u Ulici lipa.

d) August Šenoa napisao je povjestice: Smrt Petra Svačića, Propast Venecije, Kugina kuća, Kameni svatovi.

5. a) Dvotočka se ne piše ispred nabiranja istovrsnih rečeničnih dijelova.

b) Dvotočka se ne piše iza prijedloga kad se nešto nabira.

6. a) Izvanzemaljac Eko (ili Eko Eko kako ga djeca zovu) stigao je s planeta Bona.

b) Bonci (svemirski smetlari) čiste svemir s pomoću robota žderija.

c) Ljudi su bacali u potok smeće (stare automobile, pokvarene strojeve, prazne kante, smrdljive krpe, truli papir, najlonske vrećice i razbijene boce) i potrebno je pravo čudo (poput žderi-žderija) da se očisti potok.

7. Ivan Kušan (Sarajevo, 1933. – Zagreb, 2012.) hrvatski je književnik i akademik. Veliku popularnost postigao je među djecom romanima u kojima je Koko Milić: *Uzbuna na Zelenom Vrh*u, *Koko i duhovi*, *Zagonetni dječak*, *Koko u Parizu*, *Ljubav ili smrt* i *Koko u Kninu*.

Prevodio je s više jezika (ruskog, francuskog, engleskog). Radio je i kao urednik književnosti i umjetnosti u časopisu *Telegram*, urednik književnosti na *Radio Zagrebu*, biblioteke *Smib* i *Modra lasta*, časopisa *Most* i biblioteke *HIT junior*; pisao romane za odrasle; scenarije, radijske i televizijske drame i serije; eseje; kritike...

8. Individualan odgovor učenika.

9. Ići ćeš, vratit se, nećeš u ratu poginuti. _____ vratit će se, neće poginuti u ratu

Ići ćeš, vratiti se nećeš, u ratu poginuti. _____ poginut će u ratu

10. Individualan odgovor učenika.